

Stummerné Nagy Ágnes református beosztott lelkész nő igehirdetése
(Sopron, 2020. május 24.)

Isten és az ember válasza

A mi segítségünk, és minden reménységünk Istenben van, aki Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy, örök, igaz Isten. Ámen

Kezdő (fennálló) ének: 151.dicséret: „Uram, Isten, siess minket megsegíteni”

Derekas ének: 512.dicséret 1-3. versek: „Szólj, szólj hozzám Uram”

Lekció: Zsidókhöz írott levél 6,13-20

„Amikor Isten Ábrahámnak ígéretet tett, önmagára esküdött, mivel nem esküdhetett nagyobbra, és így szólt: „Bizony, gazdagon megáldalak, és nagyon megsokasítalak.” És így, miután Ábrahám türelemmel várt, beteljesült az ígéret. Mert az ember önmagánál nagyobbra esküszik, és minden ellenvetésnek véget vet, mindent megerősít az eskü. Ezért Isten, mivel még teljesebben akarta megmutatni az ígéret örökösének, hogy elhatározása változhatatlan, esküvel vállalt kezességet. Így ez a két változhatatlan tény, amelyekben lehetetlen, hogy Isten hazudjon, erősen bátorít minket, akik odamenekültünk, hogy megragadjuk az előttünk levő reménységet. Ez a reménység lelkünknek biztos és erős horgonya, amely behatol a kárpit mögé, ahova elsőként bement értünk Jézus, aki Melkisédek rendje szerint főpap lett örökké.”

Imádság: Örökkévaló Istenünk! „Nagyok és csodálatosak a Te műveid, mindenható Úr Isten” (Jel 15,3). Áldott légy, hogy megállhatunk a Te hajlékodban, hogy a befogadó, testvéri szeretet áldása megörvendezteti a mi szívünket is! Köszönjük, hogy jöhetünk Hozzád, aki mert nincs Nálad hatalmasabb, Önmagadra esküdtél megváltott népedért, hogy ígéreted az egyszülött Fiadban örök és változhatatlan. Légy áldott ennek megtartó erejéért.

Köszönjük az elmúlt hét ajándékait, gondviselésedet, hogy ott állsz mellettünk, amikor boldogok vagyunk, és akkor is, amikor megsebez a világ. Mert Te a kemény kövek felett is a megnyílt kárpiton át égi lajtorját készítesz számunkra, amelyen vigasztalva lépdél alá a Te gyógyító erőd. Ezért mi nem tekinthetünk másfelé, csak föl Tereád, és reménységünk horgonyát vetjük által ma is a mennyei kárpit mögé, az égi templom szentek szentjéig, ahol Urunk, elsőként elérted a Menny dicsőségét, hogy Főpapunkként közbenjársz az Atyánál. Kérünk, hogy ha vonzana is minket még egy lelki örvény, hadd legyen ez a láthatatlan horgony a földi békességünk drága ösztökéje. Így kérünk, hogy vonj magadhoz ma is, és tápláld hitünket.

Köszönjük mindazokat, akik szeretettel és ábrahámos türelemmel kísérnek, de köszönjük, hogy mi is szerethetünk, még azokat is, akik néha félreértenek. Mert egy ígéret és egy eskü von egybe minket ott a Te szívedben, hogy majd láthatjuk a mennyei kárpit színét, úgy, ahogy Te látod. Hadd hozzuk Eléd most a magunk terhét. Bocsásd meg, ha másokban Lelkedet oltogattuk. Könyörülj rajtunk. Te tudod Urunk, hogy mennyi fájdalom, kétség van az elhantolt idő mögött, amelyeket nem adtunk át Neked, hogy feloldja azt bennünk újjáteremtő Lelked. Ezért kérünk, hogy hajolj alá Igédben Szentlelked által, hozz gyógyulást, áldást, a Te szent neved dicsőségéért, hogy együtt mondhassuk a zsoltárossal: „Én Uram vagy te, fölöttébb való jóm nincsen” (Zsolt 16,2). Ámen.

Prédikáció előtti ének: 65. zsoltár 3.verse : „Javaival a Te házadnak megelégtettünk”

Textus: Mózes 1. könyve 24,10-19 és 26-27

„Azután kiválasztott a szolga tíz tevét urának tevéi közül az útra, és magához vett urától mindenféle értékes dolgot. Elindult, és elment Arám-Naharajimba, Náhór városába. A városon kívül megpihentette a tevéket egy kútnál estefelé, amikor vízért jártak az asszonyok. Akkor ezt mondta: Uram, Ábrahámnak, az én uramnak Istene! Adj eredményt még ma, és mutasd meg hűségedet az én uram, Ábrahám iránt! Ideállok a forrás mellé, amikor a városbeli leányok kijönnek vizet meríteni. Legyen úgy, hogy ha azt mondom valamelyik leánynak: Nyújtsd ide a korsódat, hadd igyam! – ő pedig azt mondja: Igyál, sőt még a tevéidet is megitatom – akkor őt rendelted szolgálódnak, Izsáknak, és ebből tudom meg, hogy megmutattad hűségedet az én uram iránt! Még végig sem mondta ezt, máris jött Rebeka korsóval a vállán. Ő Betuélnak, Milká fiának volt a leánya, Milká pedig Ábrahám testvérének, Náhórnak volt a felesége. Nagyon szép leány volt, hajadon, akinek még nem volt dolga férfival. Lement a forráshoz, megtöltötte a korsóját, és feljött. Ekkor a szolga odaszaladt hozzá, és azt mondta: Adj nekem egy korty vizet a korsóból! A leány így felelt: Igyál, uram! És gyorsan levette korsóját a kezébe, és inni adott neki. Miután eleget adott neki inni, így szólt: Tevéidnek is merítek, míg eleget nem isznak. Akkor az ember meghajolt, leborult az Úr előtt, és ezt mondta: Áldott az Úr, Ábrahámnak, az én uramnak Istene, aki nem vonta meg hűségét és szeretetét uramtól. Az Úr vezérelt engem ezen az úton uram testvérének házához.”

Szeretett Testvérek!

Életünk nagy súlypontjai a válaszainkban rejlenek, sokat elárulnak az emberről, és az égi válaszok pedig mindent Istenről. A mai Igénk az isteni válaszban és mindjárt 3 emberszív ráfelelésében is támogat bennünket abban, hogy kiformalja mindazokat a viszontválaszokat, amelyekkel tartozunk egymásnak és Istennek.

Az az Isten, aki a világnak végtelen kérdését képes egyetlen boldogító feleletben megválaszolni, ugyanaz, mint az Ószövetség ígéreteinek Istene, és ugyanaz, mint az Újszövetség ígéreteié. Minden egyes ígéretet, mint szent örökséget szövi bele nemzedékről nemzedékre népe életének szövetébe, hogy a megromlott emberi természet helyett, a megváltott, újjászületett szívünk bírja azt a legfőbb ígéretet, hogy – Péter apostol szavaival – Krisztus dicsősége és ereje által „isteni természet részeseivé” legyünk (2 Pt 1,4).

Azaz, hogy egyszülött Fiában ki-ki a megnyert érzékben és hitben megismerje a Szentháromság Isten titkát már itt, e földi világban, s majd egykor a mennyei örök dicsőségben.

Ez az Isten válasza az idők rendje alatt, annak az embernek a számára, amely Tőle minden nehézkedés nélkül képes volt szakítani az Éden kertjében, és aki akkor ott mit sem törődött a jó lélekkel és az örök étellel. S aki azóta is hiába fejtegeti az emberi természet legmagasabb szféráit, ha meg nem nyílik előtte az isteni természet fenséges valósága.

A könyörülő Isten nem hagyta magára, hanem kitérte a szívét az előtt az ember előtt, aki a bűnesetben minden szívkérdést eldobott, sőt válaszul megígérte és küldte a Vele való közösség és szövetség ajándékát.

Ugyanis az Édenen kívüli világ attól kezdve, hogy fájdalommal szült és munkájában fáradsággal lélegzett, bírt egy drága ígéretet is. Isten első ígérete volt ez, ott a Biblia első lapjain, amely így szól: „*Ellenségeskedést támasztok közted és az asszony közt, a te utódod és az ő utódja közt: ő a fejedet tapossa, te meg a sarkát mardosod*” (IMóz 3,15).

A Krisztusról szóló ősevangélium tündöklük itt, minden ígéret Benne összegződik, főlragyogtatva a Benne levő igen-t és az ámen-t (2Kor 1,20), hogy az Öröktől való szeretet mint határozta el a világ megváltását egyszülött Fia által, akiben teljes a Szentháromság Isten igaz

természete. Ennek az egy, örök, igaz isteni természetnek titkát bírta és bírja Istennek minden elhívottja a maga korában, Ábrahám, Mózes, Pál apostol és minden keresztyén ma is, aki átadott életével válaszol Isten mentő szeretetére.

Mai Igénk 3 szíven keresztül is láttatja az embernek az Isteni kegyelemre adott lehetséges választát: Ábrahám, a szolgája, Eliézer és Rebeka szíven keresztül.

Ábrahámnak, mint a többi ősatyának története, mélyen megalapozza Izráel történetét. Életükben felragyogott Isten különös vezetése, és ha olykor nagy lelki küzdelmeket is vívtak, mégis a mindennapjaik mindig Isten ígéreteire mutattak.

Leírja Mózes első könyve, hogy Isten „mindennel megáldotta” őt (1Móz 24,1), a vele való közösséggel, ígéreteivel, áldásaival támogatta. Hogy csak néhányat kiemeljek: „*Nagy néppé teszek, és megáldalak, naggyá teszem nevedet, és áldás leszel*” (1Móz 12,2). „*...azért gazdagon megáldalak, és úgy megszorítom utódaidat, hogy annyian lesznek, mint égen a csillag, vagy mint a homokszemek a tengerparton*” (1Móz 22,17).

Ábrahám felnézett a csillagos égre, és attól kezdve nem Isten csillagairól beszélt az ő élete, hanem Istenről, magáról.

Apjának a lakóhelyéről, az Alsó-Mezopotámiában lévő Ur-Kaszdimból költöztek fel északra, Háránba, s innen vette kezdetét Ábrahám útja Kánaán felé, ahol majd a patriarcha történetek javarészt zajlanak. Vándorlásának óriási következménye a morális mélységű környezetből való kiszakadás, és az önálló hitvallás a Mindenható Istenben.

Igénk életének abban a szakaszában világít rá az ő szívügyére, amikor már maga is élemedett korú, feleségét, Sárát eltemette, méghozzá Kánaán földjén, Hebrón mellett, a makpélai barlangsírhoz. Ez az idős ember gyászol, és közben üdvtörténet zajlik, mert az Úr cselekszik. Milyen különös, hogy noha neki ígéri az Úr azt az egész földet, minden úgy kezdődik, hogy Ábrahám kialkudik és megvesz ott egy részt, és egy temetéssel szerez formális jogot annak a földnek egy darabjára, amelyet Isten ígérete szerint majd utódai fognak birtokolni. Ilyen erős volt Ábrahám hite, és ilyen szép. Hogy az Istennek a földre vonatkozó ígéretéhez a ragaszkodását azzal mutatja ki, hogy a legdrágább ragaszkodást, a feleségét ott helyezi nyugalomba.

És azért tudott ez lenni Ábrahám válasza, mert tudta, hogy ez az ígélet nem csak az övéiről szól, hanem kibélelte a szívét egy mindennél nagyobb ígélettel: „*Általad nyer áldást a föld minden nemzetsége*” (1Móz 12,3).

Kihívta őt Isten az ő régi lakóhelyéről, de azt nem mondta, hogy nyugodtan házasodjanak a kánaáni néppel, sőt Izráelnek tilos volt azt megtenni a kultusz tisztasága miatt. Ezért elhatározza, hogy Mezopotámiából hozat feleséget fiának, Izsáknak, ahol javarészt rokonsága maradt.

Ábrahám válasza az Isten szeretetére: az engedelmisség. Ilyen bölcs és ilyen engedelmes a 137 éves Ábrahám, ilyen az áhított öregség, ahogy Thomas Wolfe egykori amerikai író fogalmaz olyan szépen: hogy „szőlőtő sarjad a szívéből”.

De vajon lesz-e olyan leány, aki kész otthagyni Háránt Kánaánért? Ábrahám hívatja szolgáját, akinek a 15. fejezet szerint Eliézer a neve, és aki elsőször vonakodik erre felesküdni, mondván: „*Hátha az a leány nem akar követni arra földre, ahonnan eljöttél?*” (1Móz 24,5) – Akkor megnyugtatja őt gazdája: „*Az Úr, az ég Istene, aki kihozott engem atyám házából és rokonságom földjéről, aki beszélt velem, és így esküdt meg nekem: A te utódaidnak adom ezt a földet! – Ő elküldi majd angyalát előtted.*”

Micsoda szeretet van ebben. Egyfelől a szolga szívére helyezi megnyert bizonyosságát, de mégis azzal a vigasztalással hívja be az eskübe, hogy „de ha nem tenné is”, ha a leány vonakodik jönni, mentes lesz a neki tett eskü alól.

Nem érezni, hogy ez nyers akadémikuskodás lett volna a szolga részéről, hanem sokkal inkább azt érezzük, hogy ők ketten mi mindenben mentek már át a hosszú évek alatt. Lehet, hogy voltak hibák, esetlegességek, amiket a saját kárukon tanultak meg, de az bizonyosan beépül a következő nemzedék tudásába.

„Ó, mily szép és mily gyönyörűséges, ha a testvérek egyetértésben élnek!” (Zsolt 133,1)

Ez a kettejük viszonya. Két idős ember keresi egymás kedvét, végtelen tapintattal, és őszinteséggel. Nincsenek rideg falak, amik előtt toporogva erőt kellene gyűjteni, hanem csak az isteni természetből rájuk vetülő engedelmesség, szeretetben, és hitben.

„A hit nélküli engedelmisség: arany mázzal bevont engedelmesség” – mondja Spurgeon.

És elindul a szolga. Kiválasztott tíz tevét „urának tevéi közül”, és elment Arám-Naharajimba, Náhór városába. És bizonyosan, ahogy Ábrahám mondta, az Úr angyala volt vele. Ezek az állatok emberi sebességgel haladnak, óránként 4-5 km-t tesznek meg terhekkel, így kb. 15 nap lehetett az út. Nem ír az Ige egy szót sem az útról, hogy vajon voltak-e viszontagságok, mert nem ez a fontos, ezzel egyben sejteti a biztonságos haladást. Az Isten készítette el azt az utat, emelte őt felül minden nehézségen, mint Áprily Lajos hajnalmadarát „lassú szárnyon”: „Viharszeles mélyed felett / meredekedet bízva járjam, / sziklafalon hajnalmadár, / örömpiros legyen a szárnyam.” – Érezzük-e az idős szolga szárnyaló hitét?

Nem mondogatja: „nem hittem volna, hogy én ezt kibírom”, hanem inkább ez jellemzi szavak nélkül is „de nem én, hanem az Istennek velem való kegyelme” (1Kor 15,10).

Hadd idézzem egy hívő testvér szavait, aki készült a minden élők útjára lépni: „Amíg az Úristen megengedi fokozatos bénulásomban, addig összeteszem a kezem, és úgy imádkozom. Amikor már nem tudom összetenni a kezem, csak az ajkaimmal mondom az imádságot. Amikor már az ajkaimmal sem tudom mondani az imádságot, akkor már csak gondolatban fogok imádkozni. Amikor már gondolni sem tudok Istenre, tudom, hogy Isten gondol rám.”

És ahogy ez a szolga nekivág az útnak, ez nem a „mindent jobban tudás biztonsága”, hanem ez, hogy tudom, Isten gondol rám. A szolga számára ez a feladat megtisztelő. A házastárs kiválasztása régen is, ma is fontos, ha valakik vágynak az ábrahámi szövetség áldásaira, és az örökkévaló család ígéretére. Mert a házasság Isten gondolata. A Biblia tanúsága szerint, ha adatik, Isten az, aki megáldja ezt a szövetséget.

A szolga válasza tehát Ábrahám Urának ígéretére: a hűség. Most az ő hűségén múlik, mint emberi tényező, hogy ne legyen emberi akadálya Isten ígéretének beteljesítésén. De a hűségből mindig imádság fakad. És amikor estefelé a városon kívül megállnak egy kútnál, elkezd imádkozni: „Uram, Ábrahámnak, az én uramnak Istene! Adj eredményt még ma, és mutasd meg hűségedet az én uram, Ábrahám iránt! Ideállok a forrás mellé, amikor a városbeli leányok kijönnek vizet meríteni. Legyen úgy, hogy ha azt mondom valamelyik leánynak: Nyújtsd ide a korsódat, hadd igyam! – ő pedig azt mondja: Igyál, sőt még a tevéidet is megitatom – akkor őt rendelted szolgádnak, Izsáknak, és ebből tudom meg, hogy megmutattad hűségedet az én uram iránt!”

És akkor, még be sem fejezi az imádságot, arra jön egy szép hajadon leány, Rebeka, korsóval a vállán. Mert az Úr tudja, hogy mikor minek jön el az ideje, és hogy kit kinek bocsát bele az életébe, mi sem véletlenül vagyunk itt egymásnak. „Még nyelvemen sincs a szó, te már pontosan tudod, Uram” (Zsolt 139,4). Hányszor vagyunk így, hogy ki sem mondjuk, ami a szívünkben van, és az Úr megelőző szeretettel munkálkodik.

És amikor ez a leány megtöltötte a korsót vízzel, akkor odaszaladt hozzá a szolga, „és azt mondta: Adj nekem egy korty vizet a korsóból!” – És meghallgattatik az imádság, feleli a leány: „Igyál, uram!” És még a tevéknek is adott inni.

Fölragyog Eliézer arca, mint amikor most hosszú idő után egymást örvendezve meglátjuk, és fiatalokat megszegyenítő vitalitással fut oda hozzá. Sehol nincs a nemszeretem évek diagnózisa:

a Prédikátor könyvéből, nyoma sincs kimerültségnek, elcsigázott idegeknek, sajgó fájdalmak emlékének, hanem csak az örömtől kalapáló szív van: ő az.

Mert a leány arcvonásainak sugárzó szépségét felülmúlja lelkének szépsége.

És ebben a váratlan helyzetben, amikor két generáció találkozik, és valamit megéreznek az Isten Országából és jelenvalóságából, az isteni természet szeretete omlik rájuk, egyetlen pillanatba sűrűsödve egy örökkévaló távlatként: „Az Isten könyörületes, / Sokáig látatlan és néma, / Csak a szívünkbe ver bele / Mázsás harangnyelvekkel néha” – írja Ady Endre (A.E.: Az Isten balján).

És mit tesz ez a leány? Mérhetetlen tisztelettel felveszi az idős ember tempóját, beleáll az ígért beteljesülés ritmusába, és a keleti ember vendégszeretetével vizet ad nem csak az idős szolgának, hanem a tíz tevének is, s mindezt zokszó nélkül. Gondoljunk csak bele, most ezeken a szép jereváni lombos utcákon idejönne 10 tevé, vajon a mai fiataljainknak – tisztelet a kivételnek! – az volna az első gondolata, hogy meg kellene őket itatni? Vagy csak ámulnának? És ma, amikor a generációk közti digitális törésvonal egyre szélesedik, akkor milyen nagy áldás, hogy ahol hit van, ott engedelmisség, hűség és szolgálatkészség van.

Ez a szolgálatkészség Rebeka válasza, mely mindenre figyelmez. – És milyen feledhetetlen a szolga öröme, Az Úr adta, az Úr odavitte, ajándék, mint az „Édenkertnek egy késő sugára” – mondja Madách Ádámja (M.I.: Az ember tragédiája).

És lehetetlen ebben nem meglátni az édenkerti társválasztást és mögötte az Úr szép gondját, hogy amikor „*mély álmot bocsátott azért az Úristen az emberre, és az elaludt. Akkor kivette az egyik oldalbordáját, és húst tett a helyére. Az emberből kivett oldalbordát az Úristen asszonnyá formálta, és odavezette az emberhez*” (1Móz 2,21-22). Kiderül, hogy egy rokon ez a leány, aki odavezettetik, épp, ahogy Ábrahám szerette volna, és igenlő válasza bevégzi az Úr tervét, ő lesz Izsák felesége.

Akkor a szolga meghajolt, leborult az Úr előtt, és ezt mondta: „*Áldott az Úr, Ábrahámnak, az én uramnak Istene, aki nem vonta meg hűségét és szeretetét uramtól. Az Úr vezérelt engem ezen az úton uram testvérének házához.*”

A találkozás története lehet, hogy nem nevezhető csodának, mert az emberi hozzáállásokat emeli ki, de mégis felismerjük Isten gondviselő szívét és karjait, ahogy hordozza az eseményeket.

„Az Úr vezérelt engem ezen az úton.” Nekünk is zengzetes szavak, mert az ember válasza, hogy hitben előretekint, de néha meg kell állni, és leborulni, és hálát adni a mögöttünk lévő útért. Mindketten milyen szeretettel gondolnak majd vissza arra a helyre, ahova megérkezett a szeretet, s ahol egy másik világba jutottak. Oda, ahol megízlelték az isteni természet hatalmát.

Szeretett Testvérek!

Aki Isten elhívó kegyelmére, és Jézus Krisztus megváltó szeretetére ilyen engedelmes, ilyen hűséges és ilyen szolgálatkészséggel válasszal érkezik, azt Ő isteni természet részeseivé magasztalja, és meglátatja vele megdicsőült Urát az örök életben. Megadja hozzá az emberi természet krisztusi füzérét – ahogy Péter apostol írja –: „*Éppen ezért teljes igyekezettel törekedjétek arra, hogy hitetekben mutassátok meg az igaz emberséget, az igaz emberségben ismeretet, az ismeretben önuralmat, az önuralomban állhatatosságot, az állhatatosságban kegyességet, a kegyességben testvéri szeretetet, a testvéri szeretetben pedig minden ember iránti szeretetet*” (2Pt 1,5-7). Ámen.

Imádság: Örökkévaló Istenünk! Köszönjük a mai Igédet, benne ígéreteidet, s köztük a legfőbbet, hogy Szent Fiad által üdvbizonyossággal élhetünk, hogy örök hajlék vár ránk. Köszönjük az ősatyák hitét, s hogy mi is népedként járhatunk, elől a Lelkeddel tüzes érzületűek, hogy még többeket hozzád vezessenek, hátul a lassúbb léptű gyermekeid, a bölcs nyugalom lelki készségeivel, de mindannyian a magunk helyén Neked élhetünk. Kérünk, hogy taníts bennünket egymáshoz igazodni, és taníts engedelmességre, hűségre és szolgálatkészségre, hadd legyünk ebben egyetértő, szeretetteljes testvérek, remélve, hogy annak áldása beépül a következő nemzedék tudásába. Te tudod Urunk, „hogy sok, szép ígéretünket hányszor megtagadtuk”. Kérünk, Lelkeddel segíts, hogy válaszainkban mindig Tereád mutassunk, így nyerjük meg egymást magunknak, és így nyerjük meg egymást Tenéked.

Könyörgünk azokért, akiket az érzéki természet szembe állított, állítsd őket isteni természetednek sugarába, hogy együtt örvendezhessenek. Könyörgünk a betegeinkért, a szenvedőkért, hogy gyógyító szereteted áldásodként érkezzen otthonaikba. Könyörgünk a gyászoló testvérekért, akik az elmúlt héten fájdalommal helyezték szerettüket a sír ölébe. Add nekik vigasztaló szereteted az örök élet bizonyosságával. Hisszük, hogy életünkkel nem zárul le a Te ígéreted, hanem bevégezed nagy művedet, a feltámadást.

Könyörgünk gyülekezetünkért, a magyar református egységért, hogy hadd legyünk ígéreted megragadó, hitvalló néped. Kérünk egyházainkért, népedért szerte e világon, melynek múltja magában hordja jövőjét is, mert benne kőszikla alapon való szeretet és reménység van. Áldd meg népünket határainkon innen és túl, határtalan boldogsággal. Köszönjük mindazokat, akik helyt álltak ebben a járványban és még most is az életünket vigyázzák. Kísérje áldásod őket! Könyörgünk vezetőinkért, add a jó lélek erejét, s felelős emberi választ a Te hívó szavadra. S kérünk, áldd meg a ma élő esendő embert, hogy meghallja válaszodat, hogy úgy szeretted e világot, hogy egyszülött Fiadat adtad érte. Az Ő szent nevéért kérünk, hallgass meg minket! Amen.

MIATYÁNK

ADAKOZÁS

ÁLDÁS: „A minden kegyelem Istene pedig, aki az ő örök dicsőségére hívott el minket a Krisztus Jézusban, Ő maga tegyen titeket tökéletesekké, erősekké, szilárdakká és állhatatosakká. Övé a dicsőség és a hatalom örökkön-örökké”(1Pt 5,10-11). Ámen.

Záróének: 265. dicséret 1-2. és 7. verse: „Hagyjad az Úr Istenre te minden utadat”